

Met hart en stem: muziek en spiritualiteit in de Moderne Devotie

De Moderne Devotie heeft niet alleen een indrukwekkende tekstproductie nagelaten, maar ook een schat aan muziekstukken. Die is ten onrechte veel minder bekend dan de traktaten en boeken. Weliswaar zijn uit deze kringen geen grote componisten en grote composities bekend, toch is er veel muziek overgeleverd. Deze bestaat doorgaans uit een- tot drie- of vierstemmige geestelijke liederen, in het Latijn of in één van de volkstalen of in een combinatie ervan. De stijl van deze muziek is niet ingewikkeld – het is in zekere zin 'alledaagse muziek', liederen die juist door iedereen goed te zingen waren, ook door de muzikaal minder geschoolden. Wat kunnen wij er in onze tijd mee?

MUZIKALE MEDITATIE

Deze liederen werden met de hand opgeschreven in kleine liedboekjes, schriftjes van een paar bladzijden. Daarom werden ze in het verleden zo vaak over het hoofd gezien! Deze schriftjes zitten namelijk tussen brieven en preken, tussen spirituele oefeningen en tekstuittreksels in. Soms zijn deze boekjes iets groter en vormen zij een liedboek. Die zijn dus wel beter bekend.

De liederen in de Moderne Devotie schijnen een belangrijke rol te hebben gespeeld bij de spirituele oefeningen, die de moderne devoten geacht werden dagelijks te doen: meditatie over de dood, het laatste oordeel, de hel, afgewisseld met overwegingen over de hemel, Gods barmhartigheid en de rust in God. Maar ook meditatieve oefeningen bij Kerstmis, de Passie van Christus, Pasen, Maria en de heiligen. Er werd gemediteerd in de ochtend en in de avond, tijdens de handenarbeid en als voorbereiding op de liturgische diensten. De eigenlijke liturgie was in de gemeenschappen van de Moderne Devotie al heel omvangrijk: de mis en zeven getijden plus de getijden van Maria, die – althans in de kloosters – allemaal gezongen dienden te worden. Daarbovenop kwamen nog omvangrijke meditatie. En ook tijdens meditatie werd vaak gezongen.

HULPMIDDEL VOOR DE VROOMHEID

De Moderne Devotie was dus een actief zingende beweging, die haar idee-

en niet alleen in de vorm van teksten, maar ook in gezongen vorm uitdroegen. Muziek, zo luidde de redenering, was van cruciaal belang voor de emotie van de mediterende. Wat teksten alleen niet voor elkaar krijgen, omdat ze zich alleen op het intellectuele niveau richten, kan muziek bewerkstelligen: een innige, persoonlijke relatie met Christus. Muziek als een kanaal voor de Heilige Geest om het menselijke hart rechtstreeks binnen te stromen, een 'hulpmiddel voor de vroomheid', zoals Geert Grote het heeft uitgedrukt.

Ook vandaag speelt meditatie weer een belangrijke rol voor de westerse mens. Zakenlieden die mentaal willen opknappen, wijden zich eraan; kloosterretraites voor leken... er lijkt zeer grote behoefte aan deze spirituele activiteiten te bestaan. Echter, raar genoeg horen wij weinig over muziek in dit verband. Hooguit worden cd-tjes gedraaid met meditatieve, instrumentale muziek, niet gezongen dus. Komt dat misschien doordat moderne meditatietechnieken overwegend aansluiten bij de oosterse traditie, die zonder woorden werkt?

RIJKE WESTERSE TRADITIE

Het is helaas veel te weinig bekend dat ook het westen een rijke christelijke traditie van meditatie kent. Een traditie die vooral op woorden, dus tekst is gebaseerd, en daardoor een heel andere vorm heeft. Deze middeleeuwse traditie is met de Verlichting (18de eeuw) nagenoeg compleet verdwenen, niet alleen in de protestantse kerken, maar

ook in katholieke kringen. Maar zou een herbezinning daarop niet prima aansluiten bij onze eigen geschiedenis en onze mentaliteit? Zouden wij ook onze eigen wortels niet verkennen en vernieuwen, bijvoorbeeld als aanvulling op oosterse technieken? De spiritualiteit van de Moderne Devotie heeft met emotie te maken, met toewijding en liefde, kortom: met het hart.

Een voorbeeld dat een beetje in de buurt komt van de spirituele oefeningen van de moderne devoten, lijkt mij de gemeenschap van Taizé in Bourgondië, met haar prachtige liederen en meditatieve diensten. Korte uittreksels uit bijbelse en moderne teksten – 'punten' zoals dat in de Moderne Devotie werd genoemd – die meditatief worden overwogen, en dan telkens een lied erbij gezongen dat daarop aansluit als mantra – herhaling om herhaling (ook dat kende de Moderne Devotie) – tot dat muziek en tekst diep doordringen in het hart. De rol van de muziek in de Moderne Devotie zou een uitgangspunt kunnen zijn voor een eigentijdse spiritualiteit vanuit hart en emotie, gebaseerd op onze eigen westerse traditie, confessionele grenzen voorbij.

Ulrike Hascher-Burger

Dr. Ulrike Hascher-Burger is musicologe en werkzaam als zelfstandig onderzoeker. Tevens is zij geaffilieerd onderzoeker aan het Onderzoekinstituut voor Geschiedenis en Cultuur, Universiteit Utrecht. Haar onderzoek richt zich op laatmiddeleeuwse muziek, met name uit de Moderne Devotie. Info: www.musicadevota.nl